

Här får
elefanterna
ett värdigt liv

Elefanten är en viktig symbol och har varit del av kulturen i tusentals år i Asien och Afrika. För de flesta blir första mötet med dessa exotiska giganter i storstadens djurpark eller på semestern. Men många elefanter behandlas illa där vi möter dem och livet i fångenskap har ofta allvarliga konsekvenser för djuren. Free har besökt ett elefantreservat i norra Thailand där en kvinna har vigt sitt liv åt att rädda djuren till en värdigare tillvaro.

Text och foto Ville Frisk Bild Shutterstock

Som relativt van Thailandresenär har jag oundvikligen stött på ett antal elefanter under mina vistelser där. En av de första jag minns var en babyelefant som tillsammans med sin skötare kom fram till mig och min familj när vi satt på en restaurang och åt nyårsmiddag för ett par år sedan. I utbyte mot en liten summa baht fick vi klappa och mata den oemotståndligt söta ungen med bananer. Det jag inte visste då är att elefanter har utvecklat extremt känsliga trampdynor för att känna minsta vibrationer i djungeln, så städers asfalterade gator är ingen plats för sådana fötter.

Jag har också sett elefanter dansa med rockringar på ett zoo utanför Bangkok, och passerat dussintals trekkingläger längs vägarna där man kan köpa sig en biljett rätt in i djungeln på elefantrygg. Enligt en thailändsk kvinna som vigt sitt liv åt att rädda Thailands nationalsymbol från sin egen popularitet, är ett zoo eller trekkingläger inte heller platser där elefanter hör hemma.

- Turismen är ironiskt nog både det största hotet och största hoppet för thailändska elefanter i dag, säger *Sangduen "Lek" Chailert*, som driver elefantreservatet Elephant Nature Park utanför

Chiang Mai, i norra Thailand.

Det var på en av de många vegetariska restaurangerna i Chiang Mai som jag först hörde talas om en annorlunda elefantpark norr om staden, där elefanterna varken gjorde konst, målade tavlor eller spelade fotboll för åskådarna. Nyfikna på detta nya grepp lyckades vi övertala restaurangen, som också arrangerar dagsturer till parken, att klämma in mig och flickvännen på de sista platserna på turen dagen därpå.

NÄSTA DAG BLIR vi tidigt upphämtade med minibuss av vår guide, en glad, ung tjej som berättar om naturreservatet under den timplånga resan. Elephant Nature Park grundades i slutet av 1990-talet av thailändska Lek, som växte upp i en av bergsstammarna. Hon blev tidigt nära vän med en elefant som familjen tog sig an. Leks kärlek till djuren ledde sedermera till projektet Jumbo Express, i vilket hon fortfarande guidar veterinärer djupt in i djungeln för att ge tämjda elefanter, som blivit sjuka eller skadats, den vård de behöver. Samtidigt förser man de fattiga bergsstammarna med medicin och kläder.

1996 tog idén form att bygga upp en fristad för föräldralösa elefanter. Pengarna till att köpa marken donerades av en generös man från Texas, och efter mycket jobb kunde man snart öppna den lilla parken

för allmänheten. Mycket har hänt sedan dess, kan vi konstatera när man anländer. Många hus och bungalower för personal och volontärer har byggts till, en del av elefantbajs! Elefanterna har blivit över 30 till antalet och närmare 80 hemlösa hundar, samt ett dussin katter lever numera tillsammans i reservatet.

Vi kliver av utanför det öppna elefantköket där det dignar av frukt överallt. Hundratals kilo meloner, bananer, pumpor, mango och gurkor fyller hyllorna. Mitt i allt står långtidsvolontären *Michelle* och kastar meloner över stora korgar som hon klyver i luften med en machete.

- Jag förbereder elefanternas lunch, säger hon. Det behövs en hel del till dem som generellt väger över två ton och äter 10 procent av sin kroppsvikt varje dag.

"Turismen är ironiskt nog både det största hotet och största hoppet för thailändska elefanter."

Varje elefant har en egen korg med sitt namn som fylls så gott det går med de frukter och grönsaker den helst tuggar i sig.

Efter en rundtur i parken har de färdiga korgarna burits ut till respektive ele- ▶

HELIGA DJUR

I många länder i Asien har elefanten en andlig status och är en symbol för visdom och styrka. I Indien är elefantguden Ganesha bland de allra populäraste, och enligt hinduisk tradition är den vita elefanten det heligaste av alla djur. Det sägs att kungen av Thailands makt kan mätas i antalet vita elefanter han har i sin ägo.

Lek tillsammans med Jungle Boy, en av de allra nyaste invånarna i parken. Hennes smeknamn, som betyder liten på thailändska, står i rak kontrast till utrymmet hon har i sitt hjärta för elefanterna.

ELEFANTER I VÄRLDEN

Elefanten är det största landdjuret i världen. Det finns två olika typer av elefanter, afrikanska och asiatiska. De afrikanska är större än de asiatiska, och har bland annat två "fingrar" på snabeln i stället för en. En vuxen elefant väger vanligtvis från två till tre ton och kan bli över 70 år gamla. Vuxna elefanter har inga naturliga fiender, men deras existens hotas i dag av tjuvjakt och kraftigt minskade revir. I Thailand har antalet djur gått från över 100 000 elefanter i början av 1900-talet till dryga 3 000 i dag. Den asiatiska elefanten klassas nu som utrotningshotad enligt röda listan som publiceras av International union for conservation of nature, iucnredlist.org.

fants inhängnad, och vi bjuds in att långa frukter till de trevande snabbarna. Man får massor av elefantnsnor på händerna, men det behöver väl knappast påpekas att det är värt besväret! Kort därpå serveras även vi lunch, en enorm thailändsk, och nästan helt vegetarisk och närodlad, buffé som är omöjlig att inte föräta sig på. Men det var inte det som var höjdpunkten, för när vår måltid är över är det dags för elefanternas bad.

I EN AV DE BÄSTA aktiviteter en djurpark kan erbjuda ges alla besökare varsin hink och vandrar sedan tillsammans med elefanterna och deras skötare ner i den grunda floden som går genom parken, för att följaktligen ösa så mycket vatten man kan över elefanterna. De älskar det, för de slipper ju göra jobbet själva! Och vi älskar det. Det är ju inte varje dag man får tvätta en elefant bakom öronen!

Det låter idylliskt, men för nästan alla elefanter i parken har resan dit varit allt annat än dans på rosor. Med undantag för de små ungar som nu

"Familjeliv och social närhet är otroligt viktigt för elefanter."

växer upp i parken, har varje elefant som Lek tagit sig an ett liv med misskötsel, doping och utnyttjande bakom sig.

- Nu tar vi inte bara hand om föräldralösa elefanter, förklarar Lek. Flera har vi köpt från trädfällningsindustrin som förbjöds i Thailand 1989. Den pågår fortfarande i landets norra gränsområden, dit poliser och myndigheter inte gärna gör sig besväret att åka. Där tvingas elefanter fortfarande dra stockar dagarna i ända med ytterst lite sömn. Somliga djur proppas fulla med amfetaminer för att de ska orka ännu mer, för att på så sätt maximera ägarnas vinst.

Det är framför allt tjuvar som används vid trädfällningen, men i ett av de många skräckexempel Lek berättade för oss, tvingade man en hona att arbeta trots att hon var havande.

- Eftersom man inte lät henne vila slutade det med att hon födde sin unge medan hon drog stockar uppför en backe. Ungen dog omedelbart av fallet, och mamman tappade helt livslusten. Då tog man kontakt med mig och frågade om jag ville köpa henne, eftersom de inte hade användning för henne längre.

Arbetet med att rehabilitera elefanter som missköts och behandlats illa försvåras av att tidigare ägare ofta ljuger om hur de har använt djuren. Ingen vill erkänna vad man utsatt sina djur för.

- I Thailand räknas elefanter som boskap och ska ha samma djurhållning som till exempel kor och grisar, vilket i princip är lika med inget skydd eller värdigt liv alls, säger Lek. Straffen är låga för misskötsel av boskap, och myndigheterna bryr sig sällan

om att kontrollera hur djuren tas om hand.

I dag är den största boven i dramat turismindustrin. Tvångsavel, då honan binds fast och utsätts för upprepade övergrepp tills hon visar de svårtydda tecknen på att hon är med unge, är inte ovanligt när efterfrågan på unga elefanter som kan spela fotboll och måla tavlor ökar.

Sanningen är att alla elefanter som ska sättas i arbete inom turismindustrin i ung ålder måste gå igenom det som kallas för "träningsskrossen". Skrossen innebär att de rycks bort från sina föräldrar och kedjas fast i bur, många gånger så liten att de inte ens kan vända sig, för att sedan få spikar och vassa pinnar stuckna eller slagna genom öronen och mot kroppen, samtidigt som tränaren ropar kommandon som elefanten ska lära sig. Träningen pågår i flera dygn och det är inte ovanligt att man hindrar djuren från att sova, äta eller dricka för att påskynda processen. Målet är att krossa självkänslan och bryta ned ungen för att den ska bli helt undergiven sin tränare. I många fall har det rapporterats att elefantungarna inte ens känner igen sin egen mamma efter träningen.

ENLIGT PSYKOLOGEN Gay Bradshaw från Oregon, som forskar om elefanternas beteende, kan den här sortens djurhållning leda till oanade konsekvenser i framtiden.

- Familjeliv och social närhet är otroligt viktigt för elefanter. De bildar tidigt starka band och ungarna uppfostras av honorna i flocken tills de är runt 14 år gamla. Man har

Elefanterna i parken badar minst en gång om dagen. Direkt efter, nästan som för att retas när vi precis tvättat dem rena, går de och rullar sig i lera som agerar naturlig solskyddsfaktor.

observerat att de känner sorg när en medlem av flocken går bort, och de kan till och med begrava sina döda med jord och kvistar.

För inte så länge sedan var det många som ställde sig frågande inför att elefanter helt oprovocerat började angripa noshörningar i en nationalpark i Sydafrika. När Gay Bradshaw hörde talas om fenomenet sökte hon sig bakåt i tiden för att se om det fanns en förklaring

till att de uppträdde så onaturligt.

- Vi fick reda på att man för tjugo år sedan skjutit av elefantstammen för att de blivit för många och inkräktade på böndernas mark. De djur som angrep noshörningarna var alltså ungar som blivit föräldralösa efter avskjutningen. Nu visade djuren på samma beteenden som människor som genomlidit folkmord, övergivits eller förlorat sin familj.

Även till synes oprovocerade angrepp på människor har ökat de senaste åren i takt med att elefanternas livsrum runt om i världen krymper, när människan breder ut sig. Bradshaw hävdar att om vi fortsätter att bortse från elefanternas grundläggande behov av utrymme och det sociala samspelet med andra djur, vare sig det gäller i naturen eller i fångenskap, kommer det snart inte fin-

nas några riktiga elefanter kvar.
- Till slut kommer vi få djur som kanske ser ut som elefanter, men som är så förändrade till psykiskt att de inte alls är som de elefanter som finns i dag.

I Elephant Nature Park och bland annat USA har man börjat träna unga elefanter utan våld, i stället använder man positiv förstärkning, som har gett goda resultat. Men för Lek och hennes sympatisörer är vägen lång till en värld där alla elefanter behandlas med den respekt de förtjänar.

- I slutändan är det helt enkelt vad turisterna väljer som kommer att bestämma framtiden för våra elefanter. Just nu ser det mörkt ut, men vi kommer aldrig att sluta kämpa för dem. 🌱

Plus mer

Elephant Nature Park,
elephantnaturepark.org
"Taste from Heaven", restaurang
i Chiang Mai,
www.taste4heaven.com
Djurvänlig turism,
www.djurensratt.se/turist
"Elephants on the Edge: What
Animals Teach Us About
Humanity", G A Bradshaw, Yale
University Press, 2009.

Vad kan jag göra?

SÅ HÄR RÄDDAR VI ELEFANTER

Undvik att stödja verksamheter eller projekt som orsakar eller tycks orsaka lidande för djur.

Ifrågasätt varför guideböcker och researrangörer föreslår aktiviteter som elefanttrekking.

I fångenskap, till exempel på zoo, får en elefant sällan det utrymme den behöver. Besök hellre parker och reservat som uttryckligen arbetar för att ge sina djur bättre förhållanden. Det är dessutom en mycket finare upplevelse att få möta djuren på deras villkor.

Mata inte elefanter som tigger på gatan. Det är synd om den, men inte för att den är hungrig utan för att den tvingas gå i betongdjungeln i stället för sin egen.

Jobba som volontär! Förutom Elephant Nature Park finns det många reservat runt om i världen som tar emot volontärer. Förutom en fantastisk upplevelse finns det få saker som är så givande som att få hjälpa hotade djur.

